

ZUID-NEDERLANDSCHE TOONEELBOND, opgericht te Antwerpen op 29 maart 1896 uit de behoefte van de jonge redactie van toneelauteurs en -critici, verenigd in het Nederlandsch Tooneel (1ste jg., 1895-'96), om het moderne dramatische repertoire in de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (directie F. van Doeselaer) vertoond te zien. Het doel was de verbetering van het toneel in Zuid-Nederland, en de middelen de verbetering van de opleiding in de toneelspeelkunst, het aanmoedigen van verdienstelijke acteurs en actrices, het stimuleren van de oorspronkelijke toneelliteratuur, het verbeteren van het niveau van de toneelkritiek.

Bij de realisatie van deze doelstellingen zijn enkele fasen te onderscheiden. In een eerste fase ging alle aandacht naar de oprichting van een toneelschool te Antwerpen. In februari 1896 kwam M. Emants, voorzitter van het Nederlandsch Tooneelverbond, die zich de oorspronkelijke bedoeling van dit Verbond voor Noord- en Zuid-Nederland herinnerde, contact nemen over een hernieuwd samengaan van beide landen. Tot een toneelschool te Antwerpen kwam het niet; wel smolten de respectievelijke toneeltijdschriften Het Nederlandsch Tooneel (jg. 3) en Het Tooneel (jg. 27) samen tot Het Tooneel (1897-'98), met J. Vriesendorp en A. Cornette als hoofdredactie en H. Melis als redactiesecretaris; Vriesendorp nam in de loop van het jaar ontslag en werd vervangen door F. Lapidoth. Bij het eind van deze jaargang hernamen beide tijdschriften hun zelfstandigheid. Het Nederlandsch Tooneel bleef het orgaan van de Zuid-Nederlandsche Bond

tot en met de 9de jg. (1903-'04). In 1904 verscheen Het Tooneelblad (als jg. 10 aangekondigd) als het nieuwe orgaan, dat na de 12de jg. (1906-'07) opging in De Gazet-Lucifer en niet meer zelfstandig zou opduiken.

Zodra de Zuid-Nederlandsche Bond de fusie met Het Nederlandsch Tooneelverbond ongedaan had gemaakt, hield de activiteit op een meer algemene betekenis te hebben en verzandde de groep tot een lokale drukgroep tegen de theaterdirecteur. Er werd in 1903, naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de Nederlandse Schouwburg te Antwerpen, wel een wedstrijd voor theateramateurs georganiseerd, maar eigenlijk beperkte zich het bestaan tot organiseren van voorstellingen en dus een impresariaatsfunctie. De kracht viel helemaal weg, toen de belangrijkste vertegenwoordigers van de bond, G. de Lattin en F. van Laer, in 1906 samen directeurs van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg werden en inderdaad schuchtere pogingen ondernamen om althans nog een deel van het originele programma op de officiële scène te realiseren. Het is de verdienste van de Zuid-Nederlandsche Tooneelbond metterdaad te hebben afgedwongen dat nieuwe auteurs geprogrammeerd werden : tussen 1897 en 1906 kwamen aldus H. Ibsen, H. Melis, H. Heijermans, H. Sudermann, M. Maeterlinck, F. Coppée en M. Malbe aan de beurt; bovendien combineerden ze herhaaldelijk de introductie van nieuwe toneelstukken met de presentatie van Noordnederlandse theatergezelschappen : in 1897 het gezelschap Le Gras en

Haspels (Rotterdam) met H. Ibsen (John Gabriel Borkman), in 1899 de Nederlandsche Tooneelvereniging (Amsterdam) met H. Heijermans (Ghetto), in 1901 het gezelschap Van Eysden (Rotterdam) met B. Bjørnson (Svava), in 1908 het Grand Théâtre Van Lier (Amsterdam) met F. Grillparzer (Medea).

In het al met al flauwe spoor van hun activiteit organiseerden zich ook te Gent de Kunstvrienden van het Nederlandsch Tooneel (even in 1902-'03, hechter in maart 1908), die op basis van lidmaatschap per theaterseizoen 6 voorstellingen aanboden (tussen 1908 en '14), waar G. Hauptmann, F. Ibsen, H. Heijermans, I. Boudier-Bakker, G.E. Shaw, M. Maeterlinck prijkten naast gezelschappen als Koninklijke Vereeniging Het Nederlandsch Tooneel (Amsterdam) met E. Brioux (Rechters eerezucht, 1910), M. Dreyer (17 jaar, 1912) en E. Roelvink (Freuleken, 1914), de Nederlandsche Tooneelvereniging (Amsterdam) met H. Heijermans (Beschuit met muisjes, 1911; Op Hoop van Zegen, 1912) en het gezelschap Van Eysden-Vinck (Rotterdam) met A. Schnitzler (Minnespel en Een afscheidssouper, 1914).

CARLOS TINDEMANS